

28. Lakoff G. Philosophy in the flesh: the embodied mind and its challenge to western thought / G. Lakoff, M. Johnson. – N.Y. : Basic Books, 1999. – 602 p.
29. Lakoff G. The brain's concepts / G. Lakoff // Paper presented at the 8th International Cognitive Linguistic Conference. – Logrono, July 20–25, University of La Rioja (Spain). – 2003.
30. Langacker R. W. Foundations of cognitive grammar / R. W. Langacker. – Stanford : SUP, 1987. – Vol. 1: Theoretical Prerequisites. – 516 p.
31. Langacker R. W. A course in cognitive grammar / R. W. Langacker // Cognitive Linguistics. – 2001. – Vol. 12. – № 12–2. – P. 143–188.

Статтю подано до редколегії
16.03.2012 р.

УДК 81'22'44: 811.111

Х. Б. Мелько – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри теорії та практики перекладу Київського національного університету культури та мистецтв

Особливості творення постмодерністської синестетичної метаболі

Роботу виконано на кафедрі теорії та практики перекладу КНУКіМ

У статті розглянуто особливості постмодерністського художнього дискурсу, проаналізовано постмодерністську метаболу як засіб синестетичних мапувань в англійському та українському постмодерністському художньому дискурсі. Визначено механізми функціонування метаболі.

Ключові слова: синестетичне мапування, постмодерністський художній дискурс, постмодерністська синестетична метаболо.

Мелько Х. Б. Особенности формирования постмодернистской синестетической метаболы. В статье раскрываются особенности постмодернистского художественного дискурса; анализируется постмодернистская метаболо как средство синестетического мапирования в английском и украинском постмодернистском художественном дискурсе.

Ключевые слова: синестетическое мапирование, постмодернистский художественный дискурс, постмодернистская синестетическая метаболо.

Melko Kh. B. Peculiarities of postmodern synaesthetic metabola formation. The article outlines the main features of postmodern discourse in contrasted languages. The peculiarities of postmodern synaesthesia were characterized; postmodern metabola as means of synaesthetic mapping in English and Ukrainian postmodern discourse was analyzed.

Key words: synaesthetic mapping, postmodern discourse, postmodern synaesthetic metabola.

Постановка наукової проблеми та її значення. У сучасній лінгвістиці зростає зацікавлення до вивчення постмодерністського дискурсу, виявлення його онтологічної сутності, тенденції розвитку та основних складників. Постмодернізм – це синтез старого й нового, минулого та майбутнього, знакова конструкція, яку потрібно розгадати. Постмодерністський дискурс можна представити у вигляді неспинного процесу конструювання знаків, це своєрідна ретельна розробка віддаленого змісту. Кожен знак у дискурсі набуває нового наповнення завдяки спільній праці автора та читача [1].

Постмодерністи заперечують усі моделі пояснення світу, тому власне постмодерністський дискурс не підпорядковується жодним правилам. Відмова від будь-якого структурного типу, порядку, «гри випадку» спонукає письменників-постмодерністів до пошуків нових стильових та мовних засобів відображення свідомості автора. У системі постмодернізму можна брати участь у грі, навіть не розуміючи її, сприймати глобально й надзвичайно серйозно. Світ мислиться як текст, як безкінечне перекодування і гра знаків, поза межами яких неможливо уявити істину такою, якою вона є. Текст постає як інтертекстуальна гра свідомих чи несвідомих запозичень, цитат, кліше [6, 24]. Імо-

вірно тому найсприятливішим середовищем для вияву всіх потенційних можливостей тексту став постмодернізм.

Згідно зі структурно-семіотичною концепцією, дискурс розглядається як семіотичний процес, що реалізується в різних видах мовних практик [10, 6]. Унаслідок цього в постмодерністському дискурсі особливої значущості набуває знакова сутність – лінгвокультурні коди, наповнені особливим конституентним змістом, який потребує спеціального розшифрування. Серед основних принципів постмодернізму Л. В. Зубова виділяє «двоїсте та множинне кодування, яке надає різну можливість розуміння для декількох суб'єктів сприйняття, усунення авторського "Я", інтертекстуальність, сплутування стилів, спрямування на епатаж» [8, 9].

Характерна риса постмодерністського дискурсу – відхилення від наявних правил. На думку І. Гассана, постмодернізм за своєю суттю згубний для форми, але анархічний за своїм культурним духом [10, 193]. Форма постмодерністського дискурсу – це дискретність та еkleктичність.

Важливо також те, що реальність у постмодерністів не впорядкована, вона не відповідає визначеній структурі, а уявляється як хаос. Тому постмодерністи, виходячи з положення про довільність зв'язку між позначувачем та позначуваним, декларують дві тези: 1) у художньому творі спостерігається ефект «розсіювання смислу»; 2) смисл будь-якого тексту не має прямого виходу на реальність, оскільки смисли, зумовлені контекстом аналізованого тексту, апелюють не до реальності, а до інших смислів, до інтертексту завдяки відриву позначувача від позначуваного.

На думку Т. Денисової, «постмодерністський підхід не руйнує і не деморалізує, а розчленовує культурний феномен, змінюючи шори звичних підходів». Цей підхід доповнювався еволюціоністським твердженням про те, що начебто література постмодернізму – «тільки закономірний етап в мистецтві ХХ сторіччя» [6]. Постмодерністський дискурс дає змогу розширити межі впливу на різнохарактерну специфіку функціонування постмодерністської літератури. *Художній постмодерністський дискурс* розглядається у контексті презумпцій його креативного матеріалу, закладення в ньому тенденцій розгалуження смислу, нелінійності, ризоматичності у способі організації зв'язності й когерентності тексту, можливості внутрішньої іманентної рухомості та інтерпретаційного плюралізму [6, 94]. Постмодерністський художній дискурс реалізується через його особливу організацію, зміну, міграцію форм оповіді, залучення різних засобів підвищення образності.

У постмодернізмі реальність подається як текст, дискурс, наратив. Ж. Дерріда зауважує «Ніщо не існує поза текстом» [7, 460–472]. Людина у процесі соціалізації вбирає в себе мовну систему, яка потім починає формувати світобачення. Мовні одиниці відображають об'єктивний світ, проте лише той, що у них закладений, але аж ніяк не реальність. Людство живе в полоні власних текстів, які формують уявлення про світ і заважають відчутти справжню реальність. Це призводить до «смерті суб'єкта», оскільки незалежне індивідуальне існування стає неможливим, та індивід постійно, переважно несвідомо, зумовлюється в процесі свого мисленевого процесу мовними структурами [7, 281].

Лінгвокультурні коди у постмодерністському тексті заповнюють особливі системи окремих семантико-стилістичних засобів і специфічних символів. Головний код постмодерністського тексту – мовний, який передбачає набір різних мовних та стилістичних засобів.

У постмодерністських творах наявні стилістичні прийоми та виражальні засоби всіх мовних рівнів. Постмодерністи створюють власну систему цих прийомів, відшліфовують їхні нові значення, удосконалюють та формують нові. Деякі прийоми еволюціонувалися у період постмодернізму, інші ж з'явилися завдяки йому.

Якщо розглядати графіко-фонетичний рівень у постмодерністському дискурсі, то потрібно почати з того, що в лінгвістиці існує інтерпретація знака, яка передбачає його витлумачення [1, 6, 13]. Загальноновизнаним є той факт, що знак сприймається як цілісне явище, тобто як «повний знак», і передбачає всі елементи своєї структури, у якій позначуване прикріплюється до позначуваного смислу, і він є не що інакше, як «присутність, створена з відсутності». Це означає, що сутність знакової репрезентації полягає в заміщенні й узагальненні речей.

Ідея плінності речей і явищ виражається в стилістичній тканині тексту, зокрема у функціонуванні такого мовностилістичного прийому, як метабола, що слугує засобом зв'язку різних реальностей. *Метабола* – тип художнього образу, мовностилістичний прийом, що передає взаємопричетність, взаємоперетворюваність явищ; один із мовних засобів, поряд з метафорою, метонімією, гіперболою (Літературознавчий словник). Своєю появою вона зобов'язана здатності окремих реальностей до взаємопроникнення [1].

Ідеальним узагальненням одного з видів метонімії (синекдохи) стає саме метабола. А якщо врахувати, що в деяких сучасних побудовах синекдоха – головний претендент на місце «першотропа», то метабола, зрештою, може виявитися й узагальненням тропа як такого. Вона справді нецентрована, неієрархічна – така, що нічого не позначає, зумовлена лише циркуляцією станів [14, 314]. Метабола розкриває взаємопричетність (а не лише подібність) різних світів, які співіснують у свідомості сучасної людини, породжуючи найчастіше відчуття хаосу як полілогового релятивного простору, що перебуває в пошуку механізмів організації цілісності. Метафора й метонімія виявляються проміжними пізнавальними механізмами, що засвідчують в історичній перспективі динаміку співвідношення предметності й понятійності, створюючи тільки передумови для нової їхньої єдності [14, 314].

Метабола подібна до того, що Ж. Дельоз і Ф. Гваттарі називають «ризомою», тобто особливою «аморфною формою», у якій усі напрямки зворотні. Ризома (кореневище, грибниця) так відноситься до моделі дерева, як метабола відноситься до метафори [14, 314]. У художньому тексті метабола виконує функцію взаємозворотності явищ, творить поезику багатовимірної реальності та відтворює цілісність іронічного світу.

Метабола позначає стан предмета, що контрастує з іншими, підкреслює його невідповідність реальній нормі. Гумористично-сатиричний потенціал цього мовностилістичного прийому зближує непорівнювані, на перший погляд, об'єкти, породжує несподівані асоціації.

Метареалізм як художній напрям 70-х – початку 90-х років ХХ ст. заснований на принципі багатовимірного сприйняття світу у вигляді декількох реальностей, пов'язаних безперервністю внутрішніх переходів і взаємоперетворень [14, 314]. Ідея плинності речей і явищ виражається в стилістичній тканині тексту, зокрема у функціонуванні такого мовностилістичного прийому, як метабола, що слугує засобом зв'язку різних реальностей.

Для постійного існування вільних і взаємопроникних реалій потрібне сприятливе поєднуване середовище, певне поле – щось таке, що відкривається метареалісту лише завдяки його «метафізичному відчуттю простору» [3]. О. Дронова виділяє середнє положення метаболи – між геометрично умовною абстракцією й реалістично окресленою річчю. Це – сам простір, що є відокремленням від речей і водночас має речовинну наповненість й обсяг самих абстракцій, певний пласт простору, цілісна сукупність його властивостей, що контролює обмін [60, 92].

Отже, мета статті – встановити механізми творення постмодерністської метаболи в англійському та українському художньому дискурсі.

Зазначена мета передбачає розв'язання таких завдань: 1) розкрити особливості постмодерністського художнього дискурсу; 2) виявити особливості творення постмодерністської синестетичної метаболи.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Метабола розкриває взаємопричетність (а не лише подібність) різних світів, які співіснують у свідомості сучасної людини, породжуючи найчастіше відчуття хаосу як полілогового релятивного простору, що перебуває в пошуку механізмів організації цілісності. Метафора виявляється проміжним пізнавальним механізмом, що засвідчує в історичній перспективі динаміку співвідношення предметності й понятєвості, створюючи лише передумови для нової їхньої єдності [1].

Порівняймо формули метафори й метаболи, які запропонував М. Епштейн та докладно проаналізувала О. Бабелюк в американському постмодерністському художньому дискурсі (рис. 1).

Формула метафори (М. Епштейн)	Формула метаболи (М. Епштейн, О. Бабелюк)
$B > (П) > P$	$B \setminus P <> П <> P$
В – вихідний компонент, П – проміжний, Р – результатний	

Рис. 1. Компонентний склад метафори та метаболи

Виконуючи функцію створення цілісності світу, метабола таким чином відновлює природу словесного синкретизму. Реалізується прийом, який, зберігаючи крайні елементи метафоричного процесу, актуалізує його проміжну ланку, унаслідок чого здійснюється порівняння через зіставлення, переміщення на основі подібності за допомогою переміщення на основі суміжності. Вона може бути визначена як стильова домінанта метареалістичного твору [1, 385].

Осип Манделштам називав метаболу «гераклітовою метафорою, що підкреслює плинність явища», яке знаходив в поетиці Данте. «Спробуйте визначити, де тут другий, де перший компонент порівняння, що із чим порівнюється, де тут головне й де другорядне, що його пояснює» [12, 387]. Ефектні протиставлення раз у раз підкреслюють контрастність світу, невідповідність його реальності тій нормі, що проповідується. А метаболою, що є витонченим переходом від яскраво зображеного «прикладу» до емпатичної моралізаторської декламації щодо його присутності, від іронії до обурення, від повістування до повчання, не дозволяє читачеві пересититися повтореннями, багаторазовими підходами до одного висновку, впливаючи на почуття [12, 387].

Відомо, що метафора чітко ділить світ на порівнюване й те, що порівнюється, на відображувану дійсність і спосіб відображення: осінній ліс *схожий* на риштування довкола церкви. На відміну від неї, метаболою – це цілісний образ, не поділений надвоє, але такий, що відкриває в собі декілька світів. Природа й завод перетворюються один на одного за допомогою лісоподібних споруд, які зводяться на основі власних незбагненних законів, техніка має свою органіку. Разом вони творять одну реальність. На місце переносу за подібністю стає причетність різних світів, рівноправних за своєю суттю [13, 152].

Метаболою позначає стан предмета, що контрастує з іншими, підкреслює його невідповідність реальній нормі. Гумористично-сатиричний потенціал цього мовностилістичного прийому зближує непорівнювані, на перший погляд, об'єкти, породжує несподівані асоціації. І чим більша ця невідповідність, тим сильніший його гумористичний чи сатиричний потенціал.

Постмодерністська синестетична метаболою супроводжується лінгвокогнітивними процесами зіштовхування та витіснення, у зв'язку з чим мовна одиниця набуває нового значення. Синестетична метаболою англ. *burning heart*/укр. *серце палає* містить у собі **В** (*heart / серце*), що вживається в прямому значенні, і **Р** (*burn / палає*), вжите в переносному значенні. Пряме значення слова *burn / палає* і переносне значення слова *heart / серце* тут виключаються з контекстуального поля. Якщо ж залучається третій, проміжний компонент, то крайні два виявляються взаємоперетворюваними у своїй «початковості – результативності». Образ балансує між ними, як, наприклад, англ. «*His burning heart like autumn shine*» (J. Jemina) / укр. «*Тихо серце, як осінь, горить...*» (Л. Демська). Тут горіння – це проміжний компонент між серцем і осінню, які виявляють спільну, приховану в них реальність. І в подальшому розвитку образу вже неможливо закріпити за одним із компонентів статус **В**, а за іншим – статус **Р**, оскільки «горіння» відбувається однаково в обох світах – осіннього лісу й замороженого серця. Кожен із них виявляється і первинною реальністю, і відбиттям іншої реальності; прямі й переносні значення можуть мінятися місцями, адже знайдена й словесно виражена третя реальність – «горіння», в якій однаково співвідносяться перші дві. Образ стає зворотним. Тому в пропонуваній формулі метаболою (**В/Р** <> **П** <> **Р**) не тільки **П** виводиться з дужок (оскільки проміжний компонент наявний у самому дискурсі), а й стрілки стають двоспрямованими: кожен із крайніх компонентів може сприйматися як вихідний і результатний. На когнітивному рівні ця метаболою є одним із семантичних варіантів концепту ЛЮБОВ.

Висновки. Ми розглянули метаболою як узагальнений концепт, лексико-семантичне представлення якого відбувається завдяки семантичній невідповідності її складників. Виконуючи функцію створення цілісності світу, метаболою відновлює природу словесного синкретизму. Реалізується прийом, який, зберігаючи крайні елементи метафоричного процесу, актуалізує його проміжну ланку, внаслідок чого здійснюється порівняння через зіставлення, переміщення на основі подібності за допомогою переміщення на основі суміжності.

Список використаної літератури

1. Бабелюк О. А. Принципи постмодерністського текстотворення сучасної американської прози малої форми : [монографія] / Оксана Адріївна Бабелюк. – Дрогобич : ТзОВ «Вимір», 2009. – 296 с.
2. Бехта І. А. Дискурс наратора в англійській прозі : [монографія] / Іван Антонович Бехта. – К. : Грамота, 2004. – 303 с.
3. Белехова Л. І. Словесний поетичний образ в історико-типологічній перспективі: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі американської поезії) : [монографія] / Лариса Іванівна Белехова. – Херсон : Айлант, 2002. – 368 с.
4. Волошина О. В. Роль сенсорної лексики у створенні художньої образності (на матеріалі англійської прози) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О. В. Волошина. – К., 1994. – 23 с.

5. Демська Л. Жінка з мечем / Леся Демська. – Львів : Літературна агенція «Піраміда», 2005. – 177 с.
6. Денисова Т. Н. Історія американської літератури ХХ ст. : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Тамара Наумівна Денисова. – К. : Довіра, 2002. – 318 с.
7. Дерріда Ж. Структура, знак і гра у дискурсі гуманітарних наук / Ж. Дерріда // Слово. Знак. Дискурс. Антол. світ, літ.-критич. думки ХХ ст. – Львів, 1996. – С. 460–472.
8. Дятчук В. В. Структурно-семантичні та стилістичні характеристики одоративної лексики в сучасному українському мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Український мові» / В. В. Дятчук. – Київ, 1979. – 24 с.
9. Кубрякова Е. С. Начальные этапы становления когнитивизма: лингвистика, психология – когнитивная наука / Е. С. Кубрякова // Вопр. языкознания. – 1994. – № 4. – С. 34–47.
10. Derrida J. Structure, sign, and play in the discourse of human sciences / J. Derrida // The structuralist controversy. – Baltimore, 1972. – P. 256–271.
11. Freeman M. H. Poetry and the scope of metaphor : Toward a cognitive theory of literature / M. R. Freeman // Metaphor and Metonymy at the Crossroads : A Cognitive Perspective / [ed. by Antonio Barcelona]. – Berlin, N. Y. : Mouton de Gruyter, 2002. – P. 253–281.
12. Lakoff G. The contemporary theory of metaphor / G. Lakoff // Metaphor and Thought / [ed. by A. Ortony]. – Cambridge : Cambridge University Press. – 1993. – P. 202–251.
13. Shen Y. Cognitive constraints on verbal creativity. The use of figurative language in poetic discourse / Y. Shen // Cognitive Stylistic. Language and Cognition in Text Analysis / [ed. by E. Semino]. – N. Y. : Routledge, 1992. – P. 23–45.
14. Tsur R. Aspects of Cognitive Poetics / R. Tsur, E. Semino, J. Culpeper // Cognitive Stylistics: Language and Cognition in Text Analysis. – Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 2002. – P. 279–318.

Статтю подано до редколегії
16.03.2012 р.

УДК 811.111'27:177.1(=111)

О. А. Миколіук – аспірант Волинського національного університету імені Лесі Українки

Секулярний символ ЧЕСТИ у британському суспільстві

Роботу виконано на кафедрі практики англійської мови ВНУ ім. Лесі Українки

У статті здійснено спробу розкрити важливість феномену ЧЕСТЬ як соціальної категорії британського суспільства, проаналізувати трактування поняття ЧЕСТЬ суміжними з лінгвістикою дисциплінами, а також прослідкувати зміну образів, які виникали у свідомості британця, формуючи його менталітет в різні історичні епохи.

Ключові слова: честь, морально-етичні цінності, суспільство, гоноративи, етикет, ієрархічна система.

Миколіук Е. А. Секулярний символ ЧЕСТИ в британському суспільстві. В статті зроблена спроба розкрити важливість феномену ЧЕСТЬ як соціальної категорії британського суспільства, проаналізувати розуміння поняття ЧЕСТЬ суміжними з лінгвістикою дисциплінами, а також прослідкувати, як змінювались образи, виникали в свідомості британця, формуючи його менталітет в різні історичні періоди.

Ключевые слова: честь, нравственно-этические ценности, общество, гоноративы, этикет, иерархическая система.

Mikoliuk O. A. Secular Character of the HONOUR Symbol in the British Society. The article aims at disclosing the HONOUR phenomenon as the social category of the British society, and analyzing its interpretation by the disciplines adjacent to Linguistics, as well as tracing the change of symbols which arise in the mind of the British, creating their mentality in different historical periods.

Key words: honour, moral-ethic values, society, honorifics, etiquette, hierarchical system.

Постановка наукової проблеми та її значення. Серед основних тем, які завжди актуальні у різні історичні періоди розвитку суспільства, – тема морально-ціннісних категорій. Чільне місце тут